

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХОДОЗНАВСТВА
КАФЕДРА КИТАЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

КУРСОВА РОБОТА

з китайської філології

на тему:

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОМОНІМІЇ

Калініченко Дар'ї Романівни

Студентки III курсу, групи Пкит09-20

Спеціалізація 035 Східні мови і літератури

Філологія (Переклад(китайська))

Науковий керівник: ст. викл. Мерзлюк Д. О.

Національна шкала _____

Кількість балів _____ ЄКТС _____

Члени комісії

(підпис)(прізвище та ініціали)

(підпис)(прізвище та ініціали)

(підпис)(прізвище та ініціали)

КИЇВ - 2023

ЗМІСТ

<i>ВСТУП</i>	3
<i>Розділ 1. ЯВИЩЕ ОМОНІМІЇ ЯК НАСЛІДОК ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ</i>	5
1.1. Загальна характеристика явища омонімії сучасної китайської мови	5
1.2. Вплив вень'янь на високий ступінь омонімічності сучасної китайської мови.....	9
1.3. Запозичення як одне із джерел омонімії	10
1.4. Явище омонімії в розрізі мовної картини світу	12
Висновки до розділу 1	15
<i>Розділ 2. ОМОНІМІЯ ЯК ЗАСІБ СТВОРЕННЯ КОМІЧНОГО</i>	16
2.1. Концепт гумору у сучасній китайській мові.....	16
2.2. Гра слів як засіб вираження комічного	18
Висновки до розділу 2.	23
<i>ВИСНОВКИ</i>	25
<i>论文摘要</i>	27
<i>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ</i>	28

ВСТУП

На тлі глобалізаційних процесів, та швидких змін у суспільстві, лінгвокультурологічні дослідження, що ставлять за мету простежити зв'язок між мовою і культурою мовців є вкрай важливими, оскільки дають можливість проаналізувати дві взаємопов'язані площини в контексті одного явища. У нашому дослідженні мовна картину світу сучасного китайського суспільства стала одним з ключі для детального аналізу явища омонімії крізь призму гумору.

Ми проводили дослідження спираючись на праці вітчизняних: Кочерган М. П., Ситдигов П. Г., Голубовська, І. О. та Живіцька, І. А, західних Grzybek, J., Branner, D., та китайських мовознавців: Сун Бейбей (宋贝贝), Чжоу Хун (周鸿).

Враховуючи потреби українського мовознавства у створенні власної бази лінгвокультурологічних досліджень, а також його потребу глибокому аналізі мови як функціонуючої системи наше дослідження **набуває актуальності.**

Метою дослідження було висвітлити основні лінгвокультурологічні особливості китайських омонімів.

Вказана нами мета дослідження вимагає розв'язання низки завдань:

1. Визначити та проаналізувати загальне явище омонімії в китайській мові;
2. Дослідити діахронічний розвиток омонімії;
3. Визначити та проаналізувати лінгвокультурологічні особливості омонімії, як джерела полісемії та важіль впливу на традиції та гумор китайського суспільства.

Об'єктом нашого дослідження є явище омонімії у сучасній китайській мові.

Предметом нашого дослідження виступають лінгвокультурологічні особливості явища омонії.

Матеріалом дослідження виступили жарти типу 双关语, засновані на омонімічній грі слів задля виразу комічного.

Під час дослідження, з метою досягнення вищевказаної мети та виконання поставлених завдань, ми користувалися наступними **методами**: серед загальнонаукові методи дослідження: аналіз, дедукція, описовий метод; до використаних спеціальних лінгвістичних методів належать: контекст аналіз було використано для розкриття проблеми перекладності жартів типу 双关语, а також розкриття екстролінгвістичних факторів; функціональний аналіз – з метою розкриття функціонування омонічних фраз та виразів в межах гумористичного дискурсу.

Наукова новизна роботи полягає у поєднанні загально мовознавчих та психолінгвістичних практик, задля розкриття концепту комічного на прикладі омонімічних жартів 双关语.

Практичне значення. Робота може стати підґрунтям для використання у рамках курсу «Перекладознавство», а також «Лінгвокультурологія» для здобувачів освіти у вищих навчальних закладів, з метою введення їх в основи розуміння перекладацької діяльності, та розвитку здібностей до контекстуального аналізу.

Розділ 1. ЯВИЩЕ ОМОНІМІЇ ЯК НАСЛІДОК ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ

1.1. Загальна характеристика явища омонімії сучасної китайської мови

Будь-яка вивчаюча китайську мову людина повинна мати чітке розуміння її структурованості як на синтаксичному рівні, через чіткий порядок слів, так і на лексичному рівні. Оскільки сучасна китайська мова, має обмежену кількість складів, а отже і їх високу повторюваність. Це явище робить китайську мову «контекстозалежною», оскільки саме знаходячись в рамках певних екстралінгвістичних обставин, ми отримуємо всеосяжне розуміння слів, сказаних співрозмовником.

Саме тому, у нашому дослідженні ми звертаємося до поняття омонімії, як до основного джерела полісемії, та лексичного різноманіття китайської мови, а отже необхідно навести його визначення, український мовознавець Кочерган М. П. стверджує, що «омонімами є слова, що пишуться однаково, проте мають різне значення» (Кочерган М. П., 2001). Він також додає, що існують декілька видів омонімії:

- Повні омоніми – мають повний збіг при відмінюванні, а отже повне флексійне співпадіння.
- Неповні – мають відмінності при відмінюванні, а отже неповне флексійне співпадіння

Проте, оскільки китайська мова відноситься до ізолюючих, а отже є позбавленою флексій, ми не можемо акцентувати увагу на флексійні зміни в інших мовах. За словами українського дослідника Ситдикова П. Г. «омоніми – це слова, які мають однакову фонетичну оболонку, але різні значення, незалежно від їхнього графічного написання.» (Ситдигов П. Г., 2011). Наведемо приклад подібної омонімії: 富 *fù* – «багатий» 付 *fù* –

«платити» – у цій парі омонімів збігається вимова, включаючи тон, проте написання є абсолютно різним.

Наведена точка зору є панівною серед вітчизняних лінгвістів, проте деякі лінгвісти мають суперечливе ставлення, оскільки вважають, що справжніми омонімами є «слова, у яких при збігові звучання і при відмінності значень обов'язково має бути однакове написання» (Ситдигов П. Г., 2011).

Наприклад: 紅 *hóng* – «червоний» та 紅 *hóng* – «популярний», подібні слова не є рідкісними у китайській мові, проте у великій кількості такими «омонімами» можуть полісемічні слова, оскільки явище полісемії є тісно пов'язаним з явищем омонімії (Grzybek, 2009).

Також існує думка про омонімічність, що омонімічність має базуватися виключно на графічній ідентичності написання: 重 *zhòng* – «важкий» та 重 *chòng* – «повторюватися». І хоча вищенаведене твердження має сенс зумовлений ієрогліфічною системою китайської мови, у нашому дослідженні, ми не будемо використовувати його як основоположне. Ми будемо керуватися першим наведеним визначенням, що омонімами виступають «слова з різним написання та схожою фонетичною оболонкою» (Ситдигов П. Г., 2011), нехтуючи тоном.

«Гіпотетично, лише 1900 можуть бути сформовані за допомогою використання усіх можливих комбінацій приголосних та голосних наявних у фонетичній структурі китайської мови, проте лише 400 комбінацій є прийнятними» (Wei Zhou, 2015). Американський мовознавець китайського походження San Duanmu підкреслює, що певні склади китайської мови «знаходяться в фонетичному конфлікті», як наприклад, «поєднання голосних зі спільними акустичними рисами задля виразу протилежного

звучання» (Duanmu S., 2012). «Досліджуючи, ми виявили, що існують різні типи відповідності між значеннями складових морфем багатозначних слів у сучасній китайській мові та основними значеннями, які містяться в усіх багатозначних словах» (宋贝贝, 2015).

«Невелика кількість складів обмежує кількість характерних складових формувань, які може мати сучасна китайська мова, і, отже, породжує численні пари омофонів. «Розширення» складів як один із способів збільшення кількості складів є шляхом збільшення довжини складів слова може зменшити кількості омофонів» (Wei Zhou, 2015).

Дослідники вважають, що подібне «розширення», що приведе до скорочення кількості моносилабічних слів, може допомогти уникнути великої кількості вже наявних полісемічних (багатозначних) та омофонних слів (Wei Zhou, 2015). Це змінить домінуючу структуру китайської мови, оскільки зараз в ній панують моносилабічні слова, які вона успадкувала з мови вен'янь. Вони вказують, що у багатьох випадках це не призведе до зміни семантичного наповнення слова, наприклад: 学 *xié* – «вчитися» 学 习 *xiéxi* – «вивчати», додавання до слова ієрогліфа 习 *xí* не змінює його семантичне наповнення, а навпаки підкреслює його, оскільки сам ієрогліф 习 *xí* має значення «звичка, звичні дії» тим самим надаючи слову семантики «довготривалого, трудомісткого процесу».

Вищенаведений засіб «де-моносилабізації» допоможе уникнути великої кількості омонімічних термінів, що можуть викликати певні труднощі для перцепції та перекладу. Проте, він не буде дієвим для усіх ієрогліфів китайської мови, залишаючи велику кількість моносилабічних слів.

«На практиці, омоніми вносять плутанину в переклад, ускладнюють ділову комунікацію та роблять досконале володіння китайською мовою долею небагатьох фахівців. Знання і розуміння явища омонімії надає адекватності усному та письмовому перекладу, зокрема перекладу термінів» (Ситдиков П. Г., 2011).

Також, ми маємо звернути увагу на зовнішню схожість явища полісемії та омонімії, «дослідники переконують, що двоє і більше номінативних значень можуть об'єднуватися в одному слові лише в тому разі, якщо одне або двоє з них є похідними від основного. Якщо ж такого зв'язку між значеннями немає, то ми маємо справу вже з двома омонімами» (Білка О. Л., 2013). Така мовна картина наближує омонімію китайських слів до полісемії і розмежовує її з синонімією, хоча омонімічні слова цілком можуть мати синонімічні значення.

«У сучасній китайській мові існує багато обмежень щодо складу суміжних слів. Наприклад, прикметники модифікують іменники, тому послідовна семантична категорія прикметника має збігатися з категорією іменника. Рамковість синтаксичних та семантичних категорій лише уніфікує наявні правила порядку слів» (Huaí Jin-Peng, 1989). Цим твердженням ми підкреслюємо важливість екстралінгвістичного контексту та його вплив на перцепцію омонімічних слів. Таким чином, не дивлячись на велику рамковість конструкцій, та обмежений фонетичний набір, учасники діалогу все ще здатні сприймати одне одного адекватно.

«Контекстно-вільна граматики — це інструмент, який допомагає читачеві знайти правдоподібну семантику під час читання. Неоднозначність корисна, тому що кожна різна синтаксична структура, яку ми можемо застосувати до виразу, приносить із собою відмінні семантичні інтерпретації. Розгляд цих відмінних інтерпретацій покращує наші шанси

знайти вірогідний спосіб інтерпретації тексту. Неоднозначні зв'язки можуть бути перешкодою для прогнозування мовної поведінки носія мови, але не для аналізу корпусу. В останньому не обов'язково повинен бути єдиний «правильний» шаблон.» (Banner D., 2017).

1.2. Вплив вень'янь на високий ступінь омонімічності сучасної китайської мови

В процесі розвитку будь-якої мови вона проходить величезний шлях, оскільки кожна мова є живим організмом, вона має генетичну спорідненість з «пращурами». Власне таким «пращуром» сучасної китайської мови можна вважати мову вень'янь. Хоча в наслідок еволюційних та революційних процесів, роль загальноживаної китайської мови перейшла від вень'янь до байхуа, ми до сих пір можемо простежити його вплив на структурні та семантичні особливості сучасної китайської мови.

Одною з основних характерних рис вень'янь є лаконізм, «Лаконізм вень'яню виражається в прагненні виразити думку як можна коротше» (Нуржаєва А.М., Ахметбек Г., 2015).

Це можна простежити у використанні великої кількості моносилабічних слів, тому що «для цієї мови не власно передавати надмірну інформацію» (Нуржаєва А.М., Ахметбек Г., 2015).

Власне явище лаконізму і призводить до великої кількості полісемічних слів та омонімів, до прикладу: притаманне вень'янь слово 此 *cǐ* – «цей, ця, ці» у СКМ вживається в ролі вказівного займенника у текстах офіційно-ділового стилю, проте може широко використовуватися як морфемна складова інших «повнозначних» слів: 此外 *cǐwài* – «окрім того»,

此次 *cǐcǐ* – «в цей раз», 如此 *rúci* – «таким чином, так»; ми також можемо простежити, що майже в усіх наведених прикладах він зберіг власне перше значення «вказівки на предмети(предмети)»

Окремо, зазначимо комплексне вживання таких слів, 蚱 *chī* – «вид комахи» та 痴 *chī* – «дурний, божевільний», які є повними омонімами.

Успіх руху «4 травня» призвів до повного переходу китайського суспільства на «байхуа», тобто «простонародну» мову, таку, якою спілкувалася більшість пересічного населення Піднебесної. Байхуа не тяжіє до вживання великої кількості односкладових слів, та інших характерних вен'яню рис. Наприклад, вводить особові займенники, що можуть використовуватися в якості підмета в реченні, особові займенники третьої особи однини: 他 *tā* – «він» 她 *tā* – «вона» 它 *tā* – «воно» є омонімами, що робить актуальною проблемою визначення гендеру в усному мовленні, знову ж підкреслюючи високу залежність китайської мови від екстралінгвістичного контексту.

1.3. Запозичення як одне із джерел омонімії

Із початком «Реформ відкритості» та відкриттям Китаю до світових ринків, після років ізольованого розвитку, на теренах країни почали масово з'являтися явища та предмети, які не мали власне китайських назв. Такий стрімкий глобалізаційний процес призвів до експонентної потреби в масовому «неймінгу».

Враховуючи сталу складову структуру китайської мови, явище запозичення стало одним із джерелом збагачення омонімії.

- 电话 *diànhuà* – «телефон» – відносно сучасне запозичення, створене описовим методом, щоб якомога краще проілюструвати властивості «телефону»: 电 *diàn* – «електрика», 话 *huà* – «говорити»;

- 点化 *diǎnhuà* – «проливати світло, просвітлювати», це слово було запозичено із арабської мови, ще з часів середньовіччя, і використовувалось у контексті алхімічних досліджень, зараз його семантичне навантаження змінилося, і використовується в значенні «просвітлення»;
- 点画 *diǎnhuà* – «пунктирні лінії каліграфії» – це слово є власне китайським, та використовувалось для опису певних каліграфічних елементів.
- 马达 *mǎdá* – «двигун», запозичення від англійського «motor» методом звуконаслідування;
- 抹搭 *mǎdá* – «напівзаплющені очі», власне китайський діалектизм, притаманний південним регіонам країни.
- 排队 *páiduì* – «ставати в чергу».
- 派对 *pàiduì* – «вечірка» звуконаслідування англійського «party».

Із зазначених нами вище прикладів, можна простежити, що поруч із явищем вестернізації завжди іде явище «англіфікації».

Подібні таким швидкі зміни не могли не вплинути на терміносистему китайської мови. Терміни у будь-якій мові є поняттям чітко структурованим та обмеженим у використанні, а їх полісемічність сприймається як проблема, якої слід уникати.

«回兑 *huí duì* зворотній переказ векселя – 汇兑 *huì duì* грошовий переказ; 即时 *jí shí* негайний, невідкладний – 集市 *jí shì* ярмарок, базар; 权限 *quán xiàn* компетенція, повноваження – 全险 *quán xiǎn* повне страхування; 福利 *fú lì* 1. добробут; 2. робота з покращення добробуту; благодійність – 复利 *fù lì* складні проценти; 符合 *fú hé* збіжність, відповідність – 复合 *fù hé* приходити докомпромісного рішення (з кредитором)» (Ситдиков П. Г., 2011).

З нами вищенаведених прикладів можна побачити, що іноді омоніми взагалі можуть не відноситися до зазначеної терміносхеми (Ситдиков П. Г., 2011).

Стрімкий технологічний прогрес та загальні процеси глобалізації не могли не вплинути на загальну перцепцію мовної картини світу.

1.4. Явище омонімії в розрізі мовної картини світу

З метою всеосяжного розкриття самого поняття мовна картина світу, необхідно зазначити, що саме визначення є предметом для дискусій. Думки багатьох українських та іноземних мовознавців різняться, наприклад, І. О. Голубовська визначає мовну картину світу як: «Взаємодія колективної мовної свідомості, реального світу і мови як засобу репрезентації знання про світ» (Голубовська І. О., 2004).

М. А. Шамшур надає наступне визначення: «закарбоване у мовних формах національно обумовлене осягнення та оцінювання зовнішнього світу по відношенню до певного етносу» (Шамшур М.А, 2012).

І. А. Живіцька стверджує, що «вона глобальний образом, вона являє собою основу світобачення, світовідчуття і реалізується в різноманітних формах людської поведінки, до яких належить і людська мова. Сукупність уявлень про світ, зафіксованих у значенні різноманітних слів і висловів, формується в певну систему поглядів, які потребують свого подальшого осмислення» (Живіцька І. А, 2010). Канадський психіатр Ерік Берн, називав будь-який акт спілкування: «грою мовленнєвих транзакцій», таким чином розділяючи людей на декілька умовних типів, проте, також зазначав, що мова їх спілкування, має вплив на саме транзакційне явище.

У нашому дослідженні, ми будемо базуватися саме на цих думках, оскільки вони всі мають спільне підґрунтя типу: **«національне + особисте = підсвідоме»**.

Мовна картина світу базується на перцепції кожної окремої людини, вона є втіленням пережитого індивідуумом досвіду, психологічних установок, та зумовлена зовнішніми обставинами. Українська мовознавиця Ковальчук Ю. Ю. у свої працях вказує таке схематичне зображення процесу «формування мовної картини світу та, як наслідок, оцінки явищ» : «**пізнання (картина світу) → сприйняття → оцінка**» (Ковальчук Ю. Ю., 2022).

А. П. Загнітко «визначає лінгвокультурологію як дисципліну, що вивчає вияв, відбиття та фіксацію культури в мові та дискурсі. Лінгвокультурологія безпосередньо пов'язана з вивченням національної картини світу, мовної свідомості, особливостей ментально-лінгвального комплексу» (Загнітко А. П., 2012). Оскільки, лінгвокультурологія, є по суті наукою на межі багатьох галузей мовознавства, таких як: психолінгвістика, культурологія та загальне мовознавство. Таке «розташування» на межі різних площин, відкриває шлях для досліджень поєднання культурологічних та лексичних особливостей мови.

Як ми зазначали раніше, сучасна китайська мова є однією з найбагатших на омоніми, а як наслідок таке явище знайшло відображення у традиціях та культурі народу.

Багато традиційних китайських свят, а особливо привітань, та традицій пов'язаних з ними базуються саме на омонімічній грі слів. До прикладу усім відоме використання перевернутого ієрогліфу 福 *fú* – «щастя, вдача, благословення» є пов'язаним із фразою: 福到了 *fú dào le* – «щастя

прийшло, щастя тут», та базується на омонімічній грі слів з 福倒了 *fú dào*le – «щастя догори дригом». Омонімчна пара 倒 *dào* – «перевертатися» та 到 *dào* – «прибувати, досягати пункту призначення» є повними омонімами, де збіг відбувається не тільки загальною фонетичною оболонкою, але й з повним співпадінням тону, варто зазначити, що 倒 *dǎo*, попри повне співпадіння графічного виразу, та загальної фонетичної оболонки, має інше тонове оформлення, а також зовсім відмінну семантику: «розливатися, розбиватися», – така велика різниця в сенсовному навантаженні, лише підкреслює вказану нами раніше думку про важливість «повної омонімії».

Традиційним явищем під час новорічних святкувань є «танок левів», а радше людей, які вдягнуті і довгі, червоно-жовті костюми китайських левів, що звиваються, танцюючи по вулицях міст та селищ, цей танок має принести щастя до родин глядачів, оскільки лев є символом сили та могутності, він також асоціювався з силою імперських династій. З «танцем левів» пов'язана традиція давати виконавцям латук, вони мали поперхнутися та виплюнути його, не дивлячись на достатню не гігієнічність даного ритуалу, він був покликаний «наслати» багатство на родину, оскільки 生菜 *shēngcài* – «латук, листя салату» є омонімом з 生財 *shēngcái* – «заробляти гроші». Зауважимо, що у цьому прикладі, збережено лише загальну фонетичну оболонку.

Однією з традиційних страв на новорічному столі є риба-білка, тобто карп приготований у кисло-солодкому соусі, китайською «риба» – 鱼 *yú*, є повним омонімом до слова 余 *yú* – «надлишок», що використовується у побажанні «нехай щороку буде достаток» – 年年有余 *nián nián yǒuyú*. Наявність такої омонімічної пара і призвела до традиції споживання риби за новорічним застіллям.

Китайці вважають, що в період свят не має ставатися нічого погано, як от биття посуду. Гарною прикметою, після прикрого інциденту вважається сказати 岁岁平安 *sui sui píng'ān* – «нехай буде гармонія та радість весь рік», що є співзвучним зі словом 碎 *sui* – «розбивати».

Висновки до розділу 1

Отже, у першому розділі нашого дослідження, ми зосередились на розкритті загального визначення явища омонімії, та звернули увагу на його тісний зв'язок з полісемією та віддаленість від синонімії. Аналізуючи роботи американських, українських та китайських дослідників, ми простежили чітку структурованість цього явища, що є наслідком історичного розвитку китайської мови та її обмеженої складовою системи.

Ми також звернули увагу на джерела походження омонімії які тісно пов'язані з загальним концептом словотвору, та екстралінгвістичних обставин: процесів глобалізації та стрімкого технологічного і суспільного розвитку суспільства.

Нами було продемонстровано тісний зв'язок традицій, власне площину культурологічну, та їх зв'язок з площиною мовознавчою. Ми довели, що явище омонімії є тісно пов'язаним з традиціями китайського народу.

Розділ 2. ОМОНІМІЯ ЯК ЗАСІБ СТВОРЕННЯ КОМІЧНОГО

2.1. Концепт гумору у сучасній китайській мові

Гумор є одним з найважливіших складових комунікації, він покликаний принести порозуміння, розрядити атмосферу, та стати запорукою дружніх стосунків. Він також є явищем суто національним, оскільки жарти є одним з вагомих елементів національної ідентичності та відчуття. Поняття комічного для кожного народу своє і унікальне, а отже «бездоганне знання іноземної мови не завжди передбачає здатність розуміти гумор чужої культури» (Коваленко А. М., 2021).

Китайський термін визначення гумору 幽默 *yōumò* – є відносним неологізмом, його було введено Лін Юйтанем (林语堂), у 1924 році, та вперше вжито книзі «Китайці: Моя країна і мій народ», «це був свідомий крос-культурний акт, який є посередником і присвоювачем культурного сенсу між Сходом і Заходом».(Souqiao, Q., 2019).

До того, як термін 幽默 *yōumò* потрапив до китайської культури та став невід’ємною його частиною, китайці вже мали власний, замість транслітерованого з англійського «humor» термін – 滑稽 *huájī*. «Згідно з Лінем Юйтаном 幽默 *yōumò* – це природний сміх, викликаний вербально, який одночасно змушує людей замислитися, у той час як 滑稽 *huájī* – це навмисна абсурдна поведінка, створена щоб викликати сміх у людей (Мащенко, А. О., 2020).

В умовах такої транслітеративної адаптації, варто зазначити, що саме англійське humor є словом полісемічним, його другим значенням є «настрій», значення подібне до наявного в українській мові, проте в нашій культурі, воно затвердилося як негативна конотація «не в гуморі».

Таке глибинне значення лише підкреслює семантику «природності», оскільки надає самому явищу сміху різних психологічних забарвлень, дозволяючи йому бути «сумним».

Сам термін 幽默 *yōumò*, обраний для гумору вартий більш детального компонентного аналізу. 幽 *yōu* – «глибокий, прихований, темний, таємний, таємниця», 默 *mò* – «мовчати, не подавати голосу». Тобто, «глибока й таємна, але зрозуміла тиша». «幽默 *yōumò* – це викликати певну легкість або влити трохи сміху в смертельну серйозність китайської літератури та культури. Іншими словами, 幽默 *yōumò* має намір знайти золоту середину для китайської сучасності, в якій китайська література та культура можуть позбутися кайданів моральної пишноти, зберігаючи при цьому джентльменський стиль і смак» (Souqiao, Q., 2019). Отже, цей неологізм виступає не тільки транслітерацією англійського слова китайською, а алегорією на китайське сприйняття сміху.

Доволі довгий час вищі верстви китайського суспільства табуїювали комічне, оскільки вони вважали недоречним його використання в високоморальному конфуціанському суспільстві, вважаючи його використання «...інтервенцією вульгарних думок» (Souqiao, Q., 2019).

«Як зауважує Лінь, справа не стільки в тому, що гумору немає в китайській літературі та культурі, скільки в тому, що він маргіналізований і недооцінений. Це пов'язано з давньою традицією різкого поділу між серйозною та популярною літературою, згідно з якою «серйозне стає надто серйозним, а несерйозне — надто вульгарним»» (Souqiao, Q., 2019).

Норми конфуціанства базуються на принципах суворого пуританізму, таким чином, вимогою до спражнього конфуціанського джентельмену є

стримування від сміху, щоб продемонструвати гідність і соціальну офіційність (Yue X., 2010).

«Конфуцій навіть сказав, що «людина має бути серйозною, щоб її поважали» (Liao, 2007). «У результаті китайці вважають, що їм слід сміятися лише в певний час, у поєднанні з певними предметами та лише з певними людьми» (Yue, 2011).

Нещодавні компаративістські дослідження проведені в Університеті Монреалю групою канадсько-китайських психолінгвістів: «To Be or Not To Be Humorous? Cross Cultural Perspectives on Humor», показали, що китайські студенти у порівнянні з представниками інших культур (прим. канадців), не мають схильності до проявів почуття гумору, та його перцепції, жарти як англійською так і перекладені китайські, оцінили 80% опитаних канадських студентів, та лише 49,88% китайських (Yue, X., Jiang, F., Lu, S., & Hiranandani, N., 2016).

2.2. Гра слів як засіб вираження комічного

«Don't touch the lions, they are being fed up with humans» – Не чіпайте левів вони стомилися від людей/їх годують людьми.

Англійське слово «pun» є визначенням каламбуру, тобто жартів заснованих на грі слів. «Каламбур – один із найпопулярніших у світовій цивілізації творчих прийомів і риторичних прийомів, який часто містить с»лова в словах». Як правило, одне слово вміщує внутрішні та зовнішні значення, а значення, яке міститься в ньому, є експресивним значенням. Воно повинно міститися, але не розкриватися, і воно має бути зрозумілим людям, щоб не викликати непорозумінь або двозначності. Каламбур — це риторичний спосіб сказати одне, але мати на увазі інше. Він стосується використання полісемічних та омонімічних слів в певному мовному

середовищі, щоб навмисно зробити речення подвійним значенням» (周鴻, 2019)

«Каламбури в основному поділяються на фонетичні та семантичні. Фонетичні каламбури, також відомі як омофонічні каламбури, в основному складаються зі слів з однаковою або схожою вимовою, але різними значеннями. Семантичний каламбур — це використання кількох значень або метафоричних значень слова, щоб зробити словоформу подвійним значенням у певному контексті» (周鴻, 2019)

Однією із проблем розуміння і перцепції калабурів 双关语 є проблема їх перекладності: «Перешкода в перекладі, особливо в художньому перекладі, ґрунтується на доцільності самого перекладу. На філософському рівні мови неперекладність є повним запереченням перекладацької діяльності. По-друге, ми не можемо стверджувати, що «все можна перекладати», виходячи з існування перекладацької діяльності, яка існувала тисячі років. Щоб відповісти на це питання, нам, безсумнівно, потрібно використовувати філософську перспективу, відмінну від однобічної лінгвістичної чи літературної шкіл, і взяти характеристики самого художнього перекладу як відправну точку, що називається «перетворенням» (周鴻, 2019).

Через високу омонімічність китайської мови, саме вона і є основним джерелом подібних жартів. У нашому дослідженні, ми не тільки звертаємо увагу на суб'єктивне визначення омонімії, як засобу творення лексичного різноманіття, проте й як на джерело комічності та її екстралінгвістичний контекст.

一只公鹿越跑越快，最后它变成了高速公路。 *yī zhǐ gōnglù yuè pǎo yuè kuài, zuìhòu tā biàn chéngle gāosù gōng lù.* – «Олень біг все швидше і швидше поки не перетворився на автомагістраль» (*ImproveMandarin, 2023*).

Наведений вище каламбур засновано на омонімії слів 公鹿 *gōnglù* – «дорослий олень чоловічої статі» та 公路 *gōng lù* – «автомагістраль». Зазначимо, що у цьому прикладі окрім збереження загальної фонетичної оболонки збережено й тонову структуру слів.

龙妈妈把龙宝宝骂了，因为他偷看了成龙电影。 – *lóng māmā bǎ lóng bǎobǎo màle, yīnwèi tā tōu kànle chénglóng diànyǐng.* – «Мама дракон сварила дитинча дракона за перегляд фільмів Джекі Чана» (*ImproveMandarin, 2023*).

成龙 *chénglóng* – китайська версія імені актора Джекі Чана, проте 成 *chéng* також може перекладатися як «дорослий», як частина слова 成人 *chéng rén*. А отже, однією з версій перекладу є: «Мама дракон сварила дитинча дракона за перегляд фільмів для дорослих драконів».

起熬夜加班又称同肝共苦。 *qǐ áoyè jiābān yòu chēng tóng gān gòng kǔ.* – «Залишатися допізна та працювати понаднормово також називають розділенням болю з печінкою.» У наведеному каламбурі слід зосередити увагу на омонімію 同肝 *tóng gān* – «розділювати з печінкою» та 同感 *tóng gǎn* – «спільні почуття», отже, коректним перекладом буде: «Залишатися допізна та працювати понаднормово є спільним болем».

Оскільки, китайське інтернет середовище є простором контрольованим, пересічні інтернет-користувачі використовують «саркастичні» коментарі з метою реакції на реалії сьогодення. Цей каламбур є реакцією на тренд «9-9-6» – з 9 ранку до 9 вечора 6 днів на тиждень, нового стилю офісного розкладу покликаного максимізувати ефективність праці.

– 狐狸为什么站不起来? *Húli wèishéme zhàn bù qǐlái?*

– 因为它很狡猾 *Yīnwèi tā hěn jiǎohuá*

– «Чому лисиця не може встати?»

– То вона надто хитра»

У наведеному прикладі обіграються традиційні якості лисиці, як в українській так і в китайських культурах, її характеристика як «хитрої» тварини, китайською 狡猾 *jiǎohuá* є омонімом до 脚滑 *jiǎohuá* – «ногам слизько». Отже, достовірним перекладом є:

– Чому лисиця не може встати?»

– Бо в неї слизькі лапки.

– 小明和小红在海边讲笑话，然后两个人都死了。 *Xiǎomíng hé xiǎo hóng zài hǎibiān jiǎng xiàohuà, ránhòu liǎng gèrén dōu sǐle.*

– 为什么? *Wèishéme?*

– 因为海啸了。 *Yīnwèi hǎixiàole.*

– «Сяо Мін та Сяо Хун на березу розповідали анекдоти, а потім обдива померли.»

– Як так?»

– Ну, бо цунамі.»

海啸 *hǎixiào* – «цунамі» є омонічним до 海笑 *hǎixiào* – «море сміху, або сміх моря». Тобто одним з варіантів перекладу є «з них посміялося море». Такий приклад є типовим для 冷笑话 *lěng xiàohuà* – «холодний гумор, чорний гумор». Такий гумор можна схарактеризувати як «...смішно, коли смішно має не бути» Suoqiao, Q. (2007). Наведемо ще прикладів:

– 他怎么最近闷闷不乐? *Tā zěnmē zuijìn mèn mèn bù lè?*

– 他遇到了一些不可愉悦的障碍。 *Tā yù dào le yīxiē bùkě yúyuè de zhàng'ài.*

- Чого він останнім часом сумний?
- Він зіткнувся з неприємними перешкодами.

障碍 *zhàng'ài* – відповідає значенню «перешкода», проте його омонім 长癌 *zhàng'ài* – «хворіти раком». А, отже, однією з інтерпретацій перекладу буде:

- Чого він останнім часом сумний?
- Він хворіє раком.

Окремо, слід звернути увагу на інтерлінгвістичну омонімію, тобто випадки, коли слова різних мов виступають омонімами. Деякі сучасні китайські жарти побудовані саме на такому явищі:

- « 吸血鬼喜欢吃辣吗? *Xīxiěguǐ xǐhuān chī là ma?*
- 不喜欢 *Bù xǐhuān*
- 为什么? *wèishéme?*
- 因为他们喜欢 blood. » *Yīnwèi tāmen xǐhuān blood*
- «Чи любляють вампіри їсти гостре?»
- «Ні.»
- «Чому? «
- «Тому що їм подобається кров.»

Англійське слово *blood* ['blʌd] є схожим за звучанням та артикуляцією до китайського 不辣的 *bù là de* – «не гостре», а, отже, одним із варіантів перекладу, «Тому що вампірам подобається не гостре».

Поява подібних каламбурів тісно пов'язана із глобалізаційними процесами та розвитком мережі інтернет, оскільки вживання англійських слів, таких як «get», «wow» та інші, притаманне саме молодіжному інтернет соціолекту.

总买东西容易变穷人: 贫民老 buy thing. *zǒng mǎi dōngxī róngyì biàn qióng rén: Pín mǐn lǎo buy thing.* – «Легко стати бідним купляючи речі онлайн: бідні люди завжди «купують речі». З метою уникнення складнощів в

розумінні наведемо китайський варіант без уживання англійських слів: «买东西容易变穷人: 贫民老百姓。Zǒng mǎi dōngxī róngyì biàn qióng rén: Pínmín lǎobǎixìng.» – ««Легко стати бідним купляючи речі онлайн: бідні люди». Китайське 老百姓 lǎobǎixìng – «пересічний люди» є омонімічним до англійського buy thing [baɪ 'θɪŋ] і всю суть каламбуру можна звести до простого «докупувались».

Висновки до розділу 2.

Отже, у другому розділі нашого дослідження, ми зосередилися на розкритті важливого лігвокультурологічного явища – гумору, аналізуючи статті китайських мовознавців, ми розкрили загально концепцію китайського гумору – «зрозуміла серцю тиша». Оскільки довготривалий час панування конфуціанських установок пуританства, та табування сміху, як чогось вульгарного та маргінального, сильно вплинули на ступінь сприйняття гумору суспільством, а його колективізація та протиставність індивідуалізму до сих пір пропагує стриманість як вагому соціальну чесноту.

Також, ми досліджували проблему перекладності та розуміння 双关语 – китайських каламбурах, що є «...риторичним способом сказати одне, але мати на увазі інше» 周鸿, 2019. Оскільки, навіть ідеальне знання мови не гарантує 100% сприйняття гумору іншої країни, дослідження, що розкривають способи і засоби покращити перекладність є надзвичайно важливими.

Нами було визначено, що із стрімким розвитком інтернет-суспільства та глобалізації, китайський гумор наближається західного, проте залишається самобутнім та унікальним, не нехтуючи іронією, сарказмом та використанням колючих тем, а також світових трендів.

«Будь то переклад чи відтворення. Як перекладач, коли ви стикаєтеся з текстом, який на вашу думку немоджливо перекладати, ви не повинні легковажно здаватися. Вам слід знайти інший спосіб, спробувати знайти розумний метод перекладу, який зможе достовірно відтворити стиль оригінального тексту, і перетворити переклад каламбуру на магію , і перетворити негатив на позитив» (周鸿, 2019).

ВИСНОВКИ

Розглядаючи у нашому дослідженні лінгвокультурологічні особливості омонімії в китайській мові, ми фокусувалися на визначенні загального поняття омонімії та висвітлили його взаємозв'язок з полісемією та віддаленістю від синонімії. Проаналізувавши роботи багатьох, українських, китайських та західних мовознавців ми виявили чітку структурованість цього явища, яка є результатом історичного розвитку китайської мови та її обмеженої системи компонентів.

Ми звернули не тільки, на джерела походження омонімії, які тісно пов'язані з загальним концептом словотвору та екстралінгвістичними обставинами, такими як процеси глобалізації та стрімкий технологічний і суспільний розвиток, а на її розвиток в межах

Було продемонстрували також тісний зв'язок між традиціями, особливо культурологічним аспектом, та їх зв'язок з лінгвістичною площиною.

Нами було проведено компонентний та контекстний аналіз омонімічних пар, з метою вказати на способи подолання неперекладності китайських жартів типу 双关语.

Оскільки лінгвокультурологія відносно молода наука, що стоїть на межі культурологічних, психолінгвістичних, та етнографічних

наукових баз. Такі міжконтекстні дослідження, мають потенціал для подальшого сталого розвитку, у контексті дослідження інших граматичних та лексичних площин мови.

论文摘要

在全球化进程和社会快速变化的背景下，旨在追踪说话者语言和文化之间联系的语言和文化研究极其重要，因为它们提供了一个机会，可以在一个现象的背景下分析两个相互关联的平面。在我们的研究中，现代中国社会世界的语言图景成为通过幽默棱镜详细分析谐音现象的关键之一。

考虑到乌克兰语言学在建立自己的语言和文化研究基础方面的需求，以及对语言作为一个功能系统进行深入分析的需求，我们的研究变得有意义。

在我们的研究中，考虑到汉语谐音的语言和文化特征，我们重点定义了谐音的一般概念，并强调了它与多义词和与同义词的距离的关系。在分析了许多乌克兰、中国和西方语言学家的作品后，我们发现了这一现象的清晰结构，这是汉语历史发展及其有限的成分体系的结果。

我们不仅转向了同音异义的起源，这与单词形成的一般概念和语言外环境（如全球化进程、技术和社会的快速发展）密切相关，而且还转向了它在内部的发展

它还表明了传统之间的密切联系，特别是文化方面，以及它们与语言层面的联系。

我们对同音异义词对进行了成分和上下文分析，以指出克服中国笑话不可译性的方法双关语 类型。

因为林果文化科学是一门相对年轻的科学，处于文化、心理语言学和人种学科学基础的边缘。这种跨语境研究在其他语法和词汇水平的语言研究中具有进一步可持续发展的潜力。

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білка, О. Л. (2013). Явище полісемії та лексичної омонімії в біологічній термінології української мови. *Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*, 9(1), 43–46. <https://doi.org/10.31812/filstd.v9i1.507>
2. Білянїна, В. (2018). Структурні особливості неологізмів інтернетсоціолекту у китайській мові. *Львівський філологічний часопис*, (3), 31-35.
3. Голубовська, І. О. (2004). Свійські тварини” як фрагмент національно-мовних картин світу. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*, (9), 36-46.
4. Живіцька, І. А. (2010). Мовна картина світу як відображення реальності. *Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*, 4, 20-25.
5. Загнітко, А. П., & Богданова, І. В. (2017). Лінгвокультурологія.
6. Коваленко, А. М., & Гуль, О. Г. ЯВИЩЕ КОМІЧНОГО В КИТАЙСЬКІЙ ІНТЕРНЕТ-ЛІРИЦІ ХХІ ст. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції" Сучасна філологія: теорія та практика". Київ: Нац. акад. СБУ, 2021. 400 с., 156.*
7. Ковальчук, Ю. Ю. (2022). ОЦІННІ ПРЕДИКАТИ ЯК МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ ОЦІНКИ В СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ. *MESSENGER of Kyiv National Linguistic University. Series Philology*, 25(1), 70-78.
8. Кочерган, М. П. (2001). *Вступ до мовознавства*. Академія.
9. Ситдигов, П. Г. (2011). Суперечливість омонімії в економічній терміносистемі китайської мови. *Проблеми семантики слова, речення та тексту*, (27), 225-228.

10. Ситник, І. В. (2021). Лінгвостатистичний аналіз лексики китайськомовного педагогічного дискурсу. *Science and Education a New Dimension. Philology*, 260, 64-67.
11. Шамшур, М. (2012). Концепт кохання в культурно-специфічному контексті картини світу китайського етносу. *Studia linguistica*, (6 (2)), 132-137.
12. Branner, D. (2017). Wenyao Syntax as Context-Free Formal Grammar. *Proceedings of the 29th North American Conference on Chinese Linguistics*, 1(29), 29. <https://naccl.osu.edu/sites/default/files/01-Branner04-p1-84-new.pdf>
13. Duanmu, S. (2011). Word-length preferences in Chinese: a corpus study. *Journal of East Asian Linguistics*, 21(1), 89–114. <https://doi.org/10.1007/s10831-011-9087-y>
14. Grzybek, J. (2009). Polysemy, Homonymy and Other Sources of Ambiguity in the Language of Chinese Contracts. *Repozytorium.amu.edu.pl*, 1, 207–215. <https://repozytorium.amu.edu.pl/handle/10593/14270>
15. Jin-Peng, H. (1989). An Expert System for Understanding Chinese Homonyms in Speech Processing. *IFAC Proceedings Volumes*, 22(12), 69–74. [https://doi.org/10.1016/s1474-6670\(17\)53057-8](https://doi.org/10.1016/s1474-6670(17)53057-8)
16. Liao, C. C. (2007). One aspect of Taiwanese and American sense of humour: attitudes toward pranks. *J. Humanit. Res.* 2, 289–324.
17. Nurzhayeva, A. M., & Akhmetbek, G. (2015). Вэньянь и его особенности. *Вестник КазНУ. Серия филологическая*, 154(2). <https://philart.kaznu.kz/index.php/1-FIL/article/view/1772/1698>
18. Suoqiao, Q. (2007). Translating ‘humor’ into Chinese culture.
19. Wei, Z. (2015). The Homophone Effect in Mandarin Word Recognition. *The Ohio State University*.

20. Yue, X. D. (2010). Exploration of Chinese humor: historical review, empirical findings, and critical reflections. *Humor Int. J. Humor Res.* 23, 403–420.
21. Yue, X. D. (2011). The Chinese ambivalence to humor: views from undergraduates in Hong Kong and China. *Humor Int. J. Humor Res.* 24, 463–480. doi: 10.1515/humr.2011.026
22. Yue, X., Jiang, F., Lu, S., & Hiranandani, N. (2016). To be or not to be humorous? Cross cultural perspectives on humor. *Frontiers in psychology*, 7, 1495.
23. 周, 鸿. (2019). 论双关语的翻译——兼谈“不可译”与“再创造”. *教育研究*, 2(2). <https://doi.org/10.32629/er.v2i2.1658>
24. 宋贝贝. (2015). 从词汇语义学视角看《现代汉语词典》对多义词的释义特点. 厦门大学中文系, 福建厦门. <https://core.ac.uk/download/pdf/41453455.pdf>